

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 15.—

VIDEM, 17. JULIJA 1951.

KORAK NAPREJ

Hrup, ki je nastal v zvezi z volitvami nas ne sme prisiliti, da bi prezeli še en dogodek, ki se je pripetil v tistem času. Mislimo namreč na zaključek šolskega leta.

Znano je, da številni otroci iz tertske in nadiške doline študirajo v goriških slovenskih šolah. To dejstvo je oblasti tako razdražilo, da so skušale prisiliti nekatere družine, da bi svoje otroke vzeli iz dijaškega doma ter jih privedli domov. Pred meseci bi marsikdo lahko povdobil, da bodo vsi otroci z uspehom zaključili svoj študij. Takrat so namreč obljubljali tem otrokom vso oskrbo v zavodu v Rubignaccu pri Cedatu, pod pogojem, da bi obiskovali italijansko šolo. Vendar so se vse te lepe obljube in spletke italijanskih oblasti razblinile zaradi visoke narodne zavesti tamkajšnjega ljudstva. Tudi same oblasti pa so si bile na jasem, da bi vrzel, ki bi nastala po odhodu katerega učenca iz dijaškega doma v Gorici, takoj dopolnil drugi beneški dijak, kajti v Benečiji je vse polno otrok, ki se želijo izobraziti v svojem materinem jeziku.

Ta volja dijakov do učenja v materinem jeziku nas navdaja s ponosom, posebno se če pomislimo s kako dobrim uspehom so zaključili šolsko leto. Toliko večji je njihov uspeh zato, ker so ti otroci, čeprav slovenskih staršev, bili prisiljeni zaradi raznarodovalnih težnj italijanskih oblasti obiskovati italijanske šole, ker v Beneški Sloveniji slovenskih šol doslej še niso odprli. Prehod iz osnovne šole v srednjo šolo predstavlja za slehernega dijaka težko preizkušnjo. Možnosti neuspeha pri tem prehodu obstajajo že pri učencih, ki so vedno obiskovali šolo v materinem jeziku; toliko

večja pa je bila ravno pri beneških otrokih, ki so iz italijanskih osnovnih šol preskočili v slovensko srednjo šolo. Marsikdo bo trdil češ, saj so Slovenci in govorijo med seboj slovensko. Vendar moramo povedati, da je njihov jezik nekoliko različen od slovenskega knjižnega jezika, ki se poučuje v srednjih šolah. To pa še ni dovolj. Poudariti moramo, da so se beneški otroci, ki so prestali težke preizkušnje, pokazali boljši od onih, ki so nadaljevali študije v italijanskih šolah. Boljši pa so se pokazali zato, ker so v slovenskih šolah še imeli možnost izražati svoje občutke, doživetja in misli na enak način, kakor tuči stvarno mislijo, to je na slovenski način.

Dolgočasno izražanje misli in vrsta odvisnih stavkov, ki so med seboj pove-

zani na način, kot so japonske škatljice zložene ena v drugo, ni svojstveno v mentaliteti človeka, ki je navajen kratkega in jedernatega izražanja. Pri tem se pojavlja znova vprašanje: Ali naj beneški otrok v italijanski šoli krasí svoje govorjenje z vsemi mogočimi okrasnimi pridevi, piše v italijanščini in s tem izda lastno dušo, ali pa naj ostane preprost in ohrani značaj lastnega čustovanja in misljenja in izraža svoje misljenje v obliku, ki bi v italijanščini ne zvenele preveč blagoglasno.

Do teh zaključkov lahko pridemo ob koncu letosnjega šolskega leta, ki predstavlja novo obdobje na poti k neizpodbitnemu ustanavljanju slovenskih šol v Benečiji.

Vsako leto predstavlja korak, ki vodi k temu cilju; leto 1950-51 predstavlja veliko več, predstavlja del poti k temu velikemu cilju.

Zaradi emigracije se bodo naše vasi izpraznile

V zadnjih desetletjih, zlasti pa po drugi svetovni vojni se je gospodarska kriza v Benečiji močno zaostriла. Zaradi velike brezposelnosti se ljudje množično izseljujejo v inozemstvo in če se bo tako nadaljevalo, bo postala Beneška Slovenija v kratkem neobljudena dežela, ali pa dežela starcev in otrok, kar je tudi namen raznarodovalcev.

Beneško Slovenijo tvori 150 vasi, ki so raztresene po hribih in dolinah vzdolž jugoslovanske meje, ob Reziji, Teru in Nadiži. Zemlja ni bogata; v gotovih de-

To je žalostna slika Beneške Slovenije, kamor so jo privedli raznij vladarji od leta 1866 do danes. Takemu neznosnemu stanju bi se dalo odpomoči s tem, da bi vladala, odnosno pokrajina nakazali že tolikokrat obljubljeni denar za javna dela,

PLATIŠCE mala vas v tajpanski občini, kjer je slovenska neodvisna lista dobila večino glasov.

Izb je celo nerodovitna in ljudje pridejajo samo toliko, da se lahko preživljava le od tri do štiri meseca v letu. Za ostale mesece so prisiljeni iskati kruha v tujini. Po navedenih podatkih lahko trdimo, da se nahaja v Franciji, Belgiji, Švici itd. okrog 15.000 beneških Slovencev. Občinski uradniki nam seveda nočejo pokazati statistik emigrantov, ker bi se ljudstvo ob takih številkah zgrozilo.

Neki domaćin nam je vendarle dal točno statistiko ene vasi iz Beneške Slovenije, ki zrcali stanje vseh ostalih. Iz te statistike je razvidno, da v vasi Karnahta v tajpanski občini, ki leži na področju Velikega in Malega vrha, v Jalovčevi skupini, samo 5 od 57 družin nima nobenega družinskega člena po svetu. Pred 40 leti je Karnahta štela 274 prebivalcev, a danes skupno s tistimi, ki so se za stalno ali začasno izselili v tujino šteje le 224 duš. V polstoljetju se je torej prebivalstvo skrčilo kar za 50 oseb. To pa še ni vse. Od 224 ljudi, ki jih šteje danes ta vas, jih je 109 odsotnih od doma. V vasi živi samo 115 oseb, predvsem ženske, otroci, starčki in invalidi. Zdravili in krepki ljudi je doma le maj. Od emigrantov jih je 70 v Franciji, 17

ki so v tej zapuščeni zemlji nujno potrebna. Gradnje cest, mostov, napeljava električne luči in vodovodov bi brez dvoma zaposlide mnogo ljudi, katerim ne bi bilo treba iskati kruha v tujih krajih.

KAM ZAGANJAJU NAŠE DJELUCE

Pred štjerimi mjesci, je paršla rikješta u dreški in grmeški kamun, za djele, ki bi tjeri jeti djele u Koršiku. Na kontratu je pravilo, da se buo dosti zaslužilo an zatuo usak muore vjervuat, de kar so čui tuole naši djele, ki so usi džokupani an su teško čakali kada se jim odprejo kajšne urata h bujšim življenju, so bli usi močno kontenti se zapisati. Ku jim je paršlo za iti, so puštil družino s troštom, takuo ku jim je kazu kontrat, da se boju mohil parpomagát sami sebe an reuni družini, ki je ostala doma brez nobenega pomagila. Djele, prej ku so zapustili taljanski kumfin, su muorli pasat tulku viat od usake suorte mjedihu, ku de bi mjele iti srebro kopat an bli potle z zlatom plačani. Srečni pa su bli tisti, ki su jih nazaj na duom poslali, zaki djele tam je takuo slabo an plačilo pa takuo majhano, de nje bluo zadost za živjet. Tuo so nam

UREDNIŠTVO in UPRAVA v. Mazzini, 10, Videm-Udine
Naročnina: letna 350.— lir, 6 mesečna 180.— lir

Sped. in abb. post. »gruppo
Poština plačana v gotovini
List izhaja z vsemi potrebnimi dovoljenji vi-
demskih oblasti.
Il giornale si stampa col
permesso delle Autorità
della provincia di Udine.

Leto II. — Štev. 21

Rešimo našo host

Do ljeta 1850, tuo te bo takrat, ko je zabranila Austrija zbieranje u »Vicinjahu«, use svjet od Bardskega an Tajpanskega komuna je bio komunal. Svjet so ga razdelili usaka uas zase, koj host Tazaoron na nje bla razdejena, ker uasi pod tikere ne spadala, so ble preveč deleč za jo morjeti šfrutati an zatuo so še naprej reštale komunal, a sevjeja pod influenco uasi, ki so mjele naj dirit. Takoviš, Bardo, Ter, Muzac, Viškorša, Karnahta an Brezje so mjele šnje njih host cjele za razdeliti. Kudali so, ki te svjet on ēe simpri beti njih, saj, če so bli teli judje tjej uasi, bi ga razdelili med njimi že tu tjej ljetah. Kar ne paršla potem nova ordinanca, de se muore uos svjet razdeliti med uasi, ki no majó naj dirit, ministracioni komunal od tjej ljet, so se obdaržali uso host Tazaoron zase. Bla ne ta velika vrendnost, ker so kle rastle bukve močno debele an usak hektar zemje e mou približno 500 debelih hlocou do 40 do 60 cm. diametra, boj mladiha drevja pa to blo najmanj nih 3000 na usak hektar. Drevje te blo zdravo an nje blo že maj posječeno, saj te stari judje tega ne nahordaju. To je bio zarjes dan velik vjer bohatije Bardskega an Tajpanskega komuna, a predusem za uasi, ki so mjele nanj dirit ker je spadou ta svjet pod njih krilo. U tjej ljetah, judje tjej uasi nje se oponile, de je komun preuzeu njeh host, zaki zanje host u tjej časah na nje dajala nič, ker to nje bo takrat cjest za morjeti ljes spravit an ha prodati. A po 60 ljet, progres e parnesu še tu naše kraje te komoditati, ki človek e morou še darujo posejci an prodati tu svej vasi. Cjesto so nardili parši Tazaoron, parše so še teleferike, ki so pomahale daruá spravljati od usakeha kraja ta na ceste. Itáko, naša host Tazaoron ne bla prodana od ministracioni naših komunah velikim imprezam, ki so začele jo sjekat brez usmiljanja. Host jismedo vidali, ki na poj na asto, da bi kej več jeli zanje, a takratni podeščati so se po nauadi sami ložli dakordo z imprezami an jo dali sjekat za malo denarja an usjem to je znano kaj so se obohatjele več dit, prau zatuo, ki so itáko za dobar kup paršló do ljepe sečne. A še tuo malo denarja, ki je paršló tu kaso komunal za prodano host, ga nješo dali a dispozicijon za bizunje od uasi, pod ketermi ne spadala, ma so denar porabili za reči cjeleha komuna, itáko, ki beneficij od našega nerazdeljeneha svjete so ha mjele še te druge uasi, ki so že tu tih starih ljetah doble sujo part svjeta. Judje od vasi ta pod oron, nješo bli kontenti, a obečano te jem blo, ki ves denar prejet on če beti špendan za njih bizunje. A tuo so reštale koj prazne besjede, podeščati so denar špendali, djela nješo nardili majedneha. Se naše ta zadnje ministracioni so kon-

Zakaj ni pri nas živine?

Pred zadnjo svetovno vojno je bila živinoreja za našega kmeta glavn vir dohodkov. Lahko rečemo, da je na njej slonelo naše gospodarstvo. Po vojni in zlasti še med vojno, pa je ta panoga gospodarstva zelo oslabela. Število živine je znatno padlo, kar je privedio gospodarstvo na rob prepada. Marsikdo bo vprašal, zakaj se je število goveje živine tako znižalo, ko je vendar v teh krajih dovolj dobre krme. Prav o tem vprašanje posejč tuo kar te rešalo, itáko, ki tej, ki smo hor povjedili od host Tazaoron te rešalo kuj posekue. Da bi zrastlo tam spet na host tej prej, bomo muorli čakati najmanj nih 40 ljet, a še to sevjeja če ne bodo sruoti posjekal drevja ki rase. Judje tjej itáko veliko poškodovanih uasi ne se u danasnijih dni zavedajo usaki dan boj kako so bli spravjeni u mizerju, od slabih može na komunu, saj če bi se hosti sjekale buj zmjerno, bi je blo še dosti, ki bi ju dem dalo veliko pomuoč, ker bi mjele djelo u svojih krajev brez hoditi po svjetu. Zatuo ne smjejo naši judje užabit kako so bli ogoljufani, naj majó pred očmi usak dan to rječ.

Zakaj ni pri nas živine?

Pred zadnjo svetovno vojno je bila živinoreja za našega kmeta glavn vir dohodkov. Lahko rečemo, da je na njej slonelo naše gospodarstvo. Po vojni in zlasti še med vojno, pa je ta panoga gospodarstva zelo oslabela. Število živine je znatno padlo, kar je privedio gospodarstvo na rob prepada. Marsikdo bo vprašal, zakaj se je število goveje živine tako znižalo, ko je vendar v teh krajih dovolj dobre krme. Prav o tem vprašanje hočemo razpravljati.

Lahko rečemo, da je naš kmet med vojno prišel ob živino, ker je ta bila glavn plen okupatorskih tolpi, ki so od časa do časa prihrumele v vasi in izpraznile hlevne. Zaradi tega v marsikateri vasi niso imeli po vojni niti ene krave. Mnogi kmetje, katerim je ostala v hlevu še ena glava ali največ dve, so bili po vojni primorani prodati zadnjo žival, da so se rešili davkov, ki so ogrožali njihovo domačijo.

V povojnih letih so se kmetje v njiho skoraj nepojmljivi skromnosti odpovedali tudi najnajnejšemu in si prehranili toliko, da si je vsak kupil vsaj eno kravo, od katere niso doma niti pokusili dobrega mleka, ki so ga vsega prodali, zato da so prišli še do ene živali. Pri vsem tem pa je v Beneški Sloveniji živine zelo malo. Z vsemi napori smo beneški Slovenci prišli danes do 10.500 glav, medtem ko smo jih imeli pred vojno več kot 16.000.

Zaradi izgube toliko živine se je med vojno pri nas gospodarska kriza zaostrala. Takojo po vojni so se naši kmetje v skrajni potrebi obrnili na zaveznisko vojaško upravo in ji predočili žalostno gospodarsko stanje, ki je bilo posledica vojne. Zavezniki so uvideli, da je stanje v Beneški Sloveniji skrajno kritično. Obljubili so pomoč, kakor nam jo danes obljubila demokrščanska vlada, katere pa nismo bili nikoli deležni.

Okupatorji so pri begu zapustili pri nas mnogo konj, ki so jih zavezniki zamenili kot vojni plen. Pričakovali smo, da bo zavezniska uprava te konje porazdelila med kmete, ki so v vojni utrpljeli največ škode. Toda zavezniki so konje prodali na dražbi in denar odstopili pokrajinskemu kmetijskemu inšpektoratu, ki naj bi z njim skreljal za dvig živinoreje v videški pokrajini. Inšpektorat je prejel 140 milijonov lir in bi z njimi moral pomagati predvsem našim opustošenim vasem. Toda do danes se še nihče ni zmenil, da bi ljudem dali živino in z njo možnost, da izkoristijo tako lepe pašnike in senožeti. Sočno krmo morajo naši kmetje zaradi pomanjkanja živine prodajati po zelo nizki cenii in jo na višji predelih niti ne pokosijo.

S krmo, ki jo pridelamo, bi lahko redili pet tisoč glav več kot jih redimo. Če bi se Pokrajinski inšpektorat spomnil na nas, kot bi bila njegova dolžnost in nam nudil živino po znižani ceni, bi naši kmetje z živinorejo prav gotovo redili naše gospodarstvo, ki propada iz dneva v dan.

Odšli so v tujino

Pretekli tened je odšlo na sezonsko delo v inozemstvo 119 beneških delavcev raznih poklicev. V Švico se jih je podalo 49, v Francijo 50 in v Avstralijo 20. Samo tajpanska občina jih je dala 30. Mi želimo tem emigrantom, da pi jih kruh v tujino ne bili prezenak, ter upamo, da se bodo lahko kmalu vrnili v domače kraje.

IZ VZHODNE BENEČIJE

KUOSTA

Naša uas je zlu pretarpjela med uojško. Njemci an fašisti su nam požgal use tuo kar smo mjej. Dost fatige nam je koštalo, de smo postrojil še adán krat naše hiše. Governo je dosti obječival, de nam bo pomahu a nječ nam ni dau, kar nam bi korlo. Malo pomagila je dala UNRRA, takuo de smo mohli začet z djelam; za kontinuacioni djela, smo se pa muorli abarnit na banke, de nam posodiju sude, sevjeta z interesi an okuoli znancou an parjatelju. Nimir smo stjeli de bo governo kaj pomagu an de buomo mohli plačjuvat naše dougove, a do denás še nimir nje blo nič. Naši kreditorji nam prašaju, ker imaju tudi oni potrebinje; interesi in bankah pa su tud usak dan buj velik.

Donás je za našu vas zlu teškuo. Hiše njesu use končane an usi kupe smo poujni dougou an na vjemo ki storit, de jih plačamo. Puno družin, ki njesu mjele dobreh čovjeka, de bi jim dau sude za hor spet postaviti hišo so donás u venčni mižerji. Jih je dost, ki imaju suoju živnu u ta bližnjih vasi, kjer njesu mohli nardit hleu an tuo sevjeta parnese dostrua an zgube cajta, kupe s tardim djealom usak dan. Kaduš se bo za nas brigu? Sadá lahu pršašamu haspuode, ki su bli votani na provinciju, če zares ljubijo nas, ku su jali u propagandi, naj poskarbiju an nam dajo pomuoč, ki za tulku cajta se nam samuo obeča. Jih čakamo, de daju, kar su jali u njih programih.

GRMEK

U nedelo, 8. jula je umar naš vaščan 77 letni Trušnjak Mateuž (Ceku). Cek je bio dobro poznan po usej naši Slavjenščini. U njega mladih ljetih je bio šindik našega kamuna an zdravju je tuđ boune krave po usem Rečanju. Usi ljudje, ki so poznal teha moža, ga bojo teško pozabili. Pogreb je bio u torak 10. teha mjesca an čeprú maju ljudje u telim cajtu dosti djela, so useadno pokazal južezan do rancega Mateuža an ga akompanjali taz Grmeku do Lieškega britofa.

PRAPROTNO

Za šindika našega kamuna je bio postavljen Gaspuod Lino Koson; za asesorje so bli pa zbrani teli možje: Petrusa Alejzij, Bernardo Bruno, ki su Furlani; an Marinč Karel nu Kodromac Jožef, ki su Slavjenji. Do donás naš kamun nje bio nič dobro ministran an zatuo se čakamo, de novi možje an predusem šindik an giunta, u katjeri sta tud dva Slavjenja, buodo skarbjeli še za slovenske vasi hribou.

PODBONESEC

AL' PRIDE KOMISAR?

Smo zvjadali, de u Podbonješkim kamunuje sje zgodilo nekaj, de ne gre an de tu bo mjele suoje konseguenje na to vižu, de se buodo muorle napraut druhe votacioni.

Ku usi vedo, u zadnjih votacionah tle par nas je mjeu narvenč volutnu lišta demokracije krščianane an tista je ušafala 16 možje na konsegu. Ta drugi štjeri su pa paršli trikoloristom, ki su bli sami potleku D. C. Slo sje za nardit šindika; nekatjeri duhouniki su tjele, de se napravu za šindika, na usaku vižu adneħadol z doline, ki je bio prej, ku je fašizmo kuzu, podešta an fedel fašist. Konšljerji od hribou tisti od Marsina, Carneha Varha, Ruonaca, ki su bli u večini u konsegu, teha njesu tjele. Kaj je potleku paršlo, usi vedo. Šindik je postu hribou z Marsina, Juretič Emil. Prout njemu su se začel zaganjati tisti, ki su tjele vidat za šindika fašista an napravili taku konfužjon, de je že an tjeđan, de se ho uori o potrebe novih votacionou. An rjes, kaj je paršlo? Paršlo je do tehā, de že devet može noveha konsegu su dali dimišjoni. Cakaju še adneħħa, da podpiše tistu dikjaracion, potle na našim kamune na buo vič šindika, ampá buo komisar, ki u šestih mjesecih muora parpraut za druge votacioni. Kulku buo pa tuo koštalo našemu kamunu? Tisti interesa ni tistu krizu tu jem ne briha, ampá ljudstvu, ki buo muorau use plačat, tuo ne hre pru. Sa ne smje pozabít, de že prideju druge votacioni, mora kamun use špeže mjet.

S tjem se vidi, de demokrištiani ne

trejo dakordo, kjer usak bi rad tu mjet stou, ljudstvo pa, k' je poslušalo duhovnik, ki minačaju pátu tistim, ki ne votaju D. C., je dau fidučjo tistim možem, za de bi miništrali po kušenci an dječali interese kamuna ne pa, de bi sodiščal ambicijoni, ki jih maju u njih riti. Tale buo višno na lecjon, ki bo služila za druh krat, ku buo paršli h nam prasat vot za nabesa...

SV. PETER SLOVENOV

Sele pred kratkim su naše judje zavjedali, de šindik, ki je bio votan u zadnjih votacionah, sa ne piše vič BIRTIC, ampá BIRTI. Tuo smo bral na žornalih, na veliko pišeno. Torej je šindik Birti Olivo, sin očeta, ki se piše Birtič (po taljanskim Birtig). Čudno, de adán sin nosi praimak diferent od svojeha očeta. Smo prehledali imena šindiku use naše provincije an tako rječ le u Spjetru se ušafa.

Paesi tuoči je jau, de suoji suvražniki su mižerja moralna an materjalna, usi možje pa su njih bratri an parjateži, če su se rodil u naši dolin. Naše souražniki pa su tisti judje, ki nas parmuorajo živjet u mižerji an ki nimajo sarča do nas. Adnaki souražniki so tud trikoloristi, ki plačani od reakcije, djeļajo terror nad ubohim ljudstvom. Takih ne manjka tud u Spjetru.

Trjeba je, de se skarbi za bohastvo ribe, ki naše uodě nam daju, če bi se kajšan na kamune zauzeu za to rječ. U cajtu, ki gre od uoiské do donás, nejšni judje brez vesti su lovil ribu z takimi rečmi, de ku so vargli tu uodě, sje uso ribo pobile. Zavuj tehā u današnjih dni Nedžda nima kaj za lovit an tuo parnesé našim krajam veliku škodu. Kamun naj uzame akorde u provinciji s tistimi organizacijami za tutelo ribolova, de se posadí jajca ali majhane ribice poušterode an naj potle da inkarik uardjánu, najhleda, de nobedan lovi ribe za vič ljet. Samo s tistem sistemom se buo mohli

prit spet do tulku ribe, ki smo je mjele pred uoiskó.

DOLENJI BARNAS

Pred malo cajtom, ku sje pelju na motorinu od Čedada prout duomu, Rudolf Costaperarja, predsenik naše mlekarne, je bio zadel od sarčnega kapa. Pobran na cesti, kjer su ga ušafali, je bio pejan u špitau, a ku je tam paršu, mjeđih je že deklarau, de je umaru. Ranjki, ki je bio dobro pozan zavuj suoju targousku reči poušterode u naših kraju, je bio star 62 ljet.

GORENJI BARNAS

Tel tjeđan pasan so še dvje žené z naše vasi u Frančjo, tam kjer djeļajo suoji možje že vič mjesecu. Želimo tem dve ma družinam, de se bojo imjete lieuš k domu.

SOVODNJE

Sadá naši ljudje so vsi na djele po šenozetah za spravit senuo, ki ljetos bo dosti telega blaga. Slaba ura pa mot djeļo par séne an takuo se zamodi vič cajta, ko ki ga kor. Vič naših narbujoših djeļucu so šli u druge nacjone djeļat za zaslužit vič ku ta doma, perō sadá, ki je za sječ travu, su ta doma samuo te narbuji slabji djeļuc an za nje je teškuo tuole opravljat. Takuo ljetos vidis po brezjeh s koso v rokah moške an ženske samuo de pret kompljó se maltrat. Želja naših gospodarju bi bila, de ljetos, ki je puno sena, de bi mogli redit še kajšno kravo vič, za vič zasužit an ne prodajat senuo po dobrim kupu.

AŽLA

V noći med deset an danajst t. m. so pejál na naglo u čedajski špetau učiterco Marijo Blasutič poročeno Kont z naše vasi; okole edne popounoči učiterca je porodila adnegá sina na sedam mjesecu. Otrok pesá an kilo en sedamsto gramu; upamo, de novorjen bo muogu živjet an bit veseye suoji družini an žlaheti. Želimo vsi družini Kont Ivanu vesele častitke za telega druzega fanta.

KLENJE

V starosti 93 let je umar naš vaščan Bordon, ki s suojo družino živi u naši vasi že vič ljet. Tle suoja družina je paršla taz Prapotnega an s dobro voljo so djeļali zemjo gaspoudu. Domenisa taz taz Spjetra, na pou, takuo de se je maltrata celo družina, celo ljetu za imjeti samuo pou od kar so pardjelal.

Z A N A Š E D E L O

Dieło na vartu

Tele mjesac je cajt za sjati poljetno salato, brokulje an indivjo. Veliko hnojá dajta u zemjó prej ku posejete an potle zalivájta usak dan ku hre sonce za brjeg an zjutra zguoda.

U telim cajtu pobrýta od varta aii njive sjeme od idrika precemolja. Tuo napraute u ta pravim cajtu, ku buo sjeime glij pru suho, če sa buo čakalo previč, se sjeme suši an takuo se razgubi.

Džinfetat prostore

kjer se da ušenici

Sadá, ku sta posjekli an omlatil ušenici, ne smjete mislit, de je žito že na si-gurnem. To lahko pride, do se ble usevače fadije, ki ste jih mješi čez ljetu napravljene zastonj, če pride u žito tisti moži (žitni rilčkarji ali žilki). Se muora sada s cjeļo skarbjo, an tuo usak kumet naj ne pozabi, de ko je bla ušenica omlatena, ju je trjeba spraviti na tak prostor, kjer ne muorejo priti škodljuci. Ušenico sa ne smje pustiti u zakjah, ampá ju je trjeba raztrošit ljepljivo po tleh an jo vičkrat premješati. Žito muora bit ljepljivo suhi prej ku se ga spravi, zaključki bi se ferderbal. Še prej ku se spravi žito u solarje, se muore tiste prostore dobro očedit an džinfetat, zaki se u žiti lahku zaredi na taužintje an taužintje tistih možu, ki smo prej povjedal, ki ujedajo žito uničijo ves naš pardjelj. Za džinfetat tiste prostore, kjer damo ušenici, je narbujoš, de nucate 10 par cent grodylovo uodó (nu part grodyla, ki se ha ukup na agrarij ali pa u specijarij an devat parti uodé). Ku ste tuo napravili, dajta tist džinfetant u pumpu za vinjiki dajat solfato an takuo s tistim pošpricajta use ziduvje, šofit an po podu. Trjeba je, de džinfetant pride poušterode, a narbuje pa tis tiste jame, po zidah anu podu, ker se pri tama narbuje zaredi moži. Dobar džinfetant je tud DDT u polvarju ali u likuidu.

Našim gospodinjam povemo

de lahkuo pru z malo soudi napraveju tale mjesac širok iz ardežih malin (nanci), ker je teha sadu par nas puno posjerode. Naberite nu veliku košaro

TARČENT

U nedelo osmeha teha mjesca, ne blatu Centi Šagra čarješen. In tej okazjoni ne bla ešpozicijon najbuj ljeplih čarješenj tarčentskih krajou. Ljetos čarješnje so dobro frutale an ljepljivo razdrjele. Nu pravejo, ki itako zbranih čarješenj to njebó šnje ta na marčadu že vič ljet. To se kalkula, ki ta ljetošnji pardjelek e bi tu naših krajou bohat an ki te se pradoia vič kaj pet mijarje kuintalou. Zatuo so be še za dobar kup boj koj lani. Ljetos te bo manjkuje červivosti tu tej pomí, koj te pasane ljetu, zaki so usi frutiktorji s sucessam kombatili kuintri čarješnji mouhi.

Na ešpozicijon so bli premjani teli produtorji:

1.a nagrada (premio) Vidoni Peter taz Smardeč Lir 3.000;

2.a nagrada Kusič Peter taz Sedilah Lir 2.500;

3.a nagrada Kos Dominik taz Ramandolja Lir 2.000;

4.a nagrada Miko Leonart taz Stel Lir 1.500.

Od peteha do deseteha premja, ki e bi po 1000 lir so ha paj mjele: Vidoni Marija, Ceska Peter taz Koje, Cerne Giča taz Cizerjaj, Biasizzu Tarčizij, Trepovo Ivan taz Sedilah.

MUZAC

Otroci zarjes njesu simpri ta na sigurnim. Njim to e dosti dan moment, de se jim zgodi nasrejča. Itako te točalo na džigracija 10 luga šestletni Aniti Markolj od naše uasi, kar ne šla tu tóblat an se ejtu štrupjala tu ne hrabje an pótim spadla dou po trombi tu hlej. Nje oča, ki e biu ejtu par džigraci, e malu čečicu an hitro pejou tu špetau, kjer su mjeđih mu povjedali, de ma čeče zlomjeno no kuost od rámana an na bo muorla ščepati za dan dobar mjesec dni.

AHTEN

Tretjeha teha mjesca ne točala na velika nesrejča nemu našega komuna. Djelouac Matjelič star 20 ljet e bi okupan tu Varese par impreži C. I. S. par gradnji novih hiš. Te dan, njehou djele te bo tuo za pokomoduati no impakaturo. Par komodanju pa ne se udérla

ljepih an zdrježih malin, proč dajte tiste pecje an potle pasajta use lepou skuosito, ku se djela z pomodorom. Paršlo buo uon ljepljivo ardeč suok an potle ga pokrite z njem veljam. Ga dajte za njih tri, štjeri dni u omaru ali kam druham, de bo urelo. Ku buesta vidale, de sje ta suok sam razdeliu na dva kraja, spodaj buo buo hoste škure farbe, hor na varh buo pa ta klaro ardeč suok. Tuvo pezajte an pomješajte na usak kilo tistega mošta, dan kilo an pu cukerja. Počakajta par ur, de se ljepljivo rastopi cuker, potle pa denite notar za usak kilo nu malu zlicu acida citrika, ki ha suokta kupili u specijariji. Sadá use tuo ousta postavile na ohinj, ne previ bud, mješajte an pustite, de buo urelo počas par minut. Ku buosta vidale, de tist mošt pride ljepljivo gosto an de teče ku med, odstavite od ohinja an pustite, de se počladi. Potle napounite flăske an dobro zataponajte. Ku buosta mjele kakšneha bouneha u hiš an tud za otrok je močno zdravo, zaki tuo jima dosti vitamin an cukerja, dajta za dva ali tri parsta tisteha širopa u adán glaš an zmješajta z uodó an tista pijača, ki se kliče malinovec, je narejena. Ce hreste pit tako pijaču u kafe, buosta muorle ju plačat najmanj 60 lit za dan glaš, vi pa lahkuo s 400 litrami napravite 2 litra an pu širopa, tuje je za napravit najmanj 100 glažu tiste dobré pijače an koštalo vam samuo 4 lire za usak glaš an ste sigurne, de ta je rjes natural an zdrava pijača, ker ste vi same nabrale maline.

Branite se muh

U teli veliki horkuoti maju use naše kumetske hiše taku veliku sitnost z muhami. Dosti judi ne ve, de muhe lahkuo parnesjó hude bolježni an za tuo Vam čemo povjedat, kakuo napraute, de se jih ubranite an jih uničite. Ta parva an narbuje importantna rječ je tista, de daržita hišo nimir čisto. Ne puščajta jedila po mizah, de bi se po njih pasle muhe, usko umazano skljedo jo hitro umita an spravita. Pod naj bo nimir čist an smeti nesite delč od hiše, zaki se pri u smeti rediju muhe. Ku je hiša pospravjena, dajta pokrit okna, de buo tama u hiš an muhe buodo šle uon iz hiše. Bud pred hišo daržite čisto, če je kajšno drevuo od sadja, ne puščajta, de buo gnilo sadje po tleh. Potle ku je use čedno, ki ta parva rječ za se borit prout muham, pa nūcajte DDT. Tisti strupi, ki jih nejšni judje kladajo u skljede po mizah, de se notre love muhe, jih na parporučujamo, zaki muha ne krepa sloboto, ku je strup popljal an takuo počas laži po mizah an infetá poušterode. An či strup nje biu zadost močan, take muhe lahko na krepajo. Na pozabata, de muhe se rediju le u tiste prostore, kjer je umazano, daržite zatuo čisto.

na daska an itako e ta nesrečni sin spadu u hlobino visoko za 20 metru. Čeprú so mu sloboto nudili to paruo pomuoč, e mjeđih ačertou, de je Matjelič reštu martu na kolpu, ker e se pri padcu razbiu hlavo an zlomu harbat.

NEME